

มองไทยผ่านเลนส์ "ทรัมป์ 2.0": เมื่อไทยติดกับดักความขัดแย้งการค้าโลก

วิเชียร แก้วสมบัติ

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งใหม่ในการวางตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของตนเองบนเวทีการค้าและการเมืองโลก ภายใต้บริบทที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ กลับมาดำรงตำแหน่งเป็นสมัยที่สอง และยังคงดำเนินนโยบาย "America First" ที่มุ่งปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เป็นหลักอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในมิติของการแข่งขันทางการค้าและเทคโนโลยีกับจีน ซึ่งเป็นคู่แข่งเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด

ท่ามกลางสภาวะการณดังกล่าว ไทยซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นกับทั้งสหรัฐฯ และจีน ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงสูงมากที่จะถูกสหรัฐฯ ใช้มาตรการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะการปรับขึ้นภาษีนำเข้า เมื่ออ้างอิงตามผลการศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งสหรัฐอเมริกา (ITIF)

นอกจากนี้ การที่ไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสมาชิกกลุ่ม "บริกส์" (BRICS) ซึ่งประกอบด้วยประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่อย่างบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่และมีบทบาทนำในภูมิภาคของตนเอง ยิ่งทำให้ความกังวลของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะอาจถูกมองว่าไทยกำลังถอยห่างจากการเป็นพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ และเลือกข้างจีนในการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ที่นอกเหนือการควบคุมของชาติมหาอำนาจ

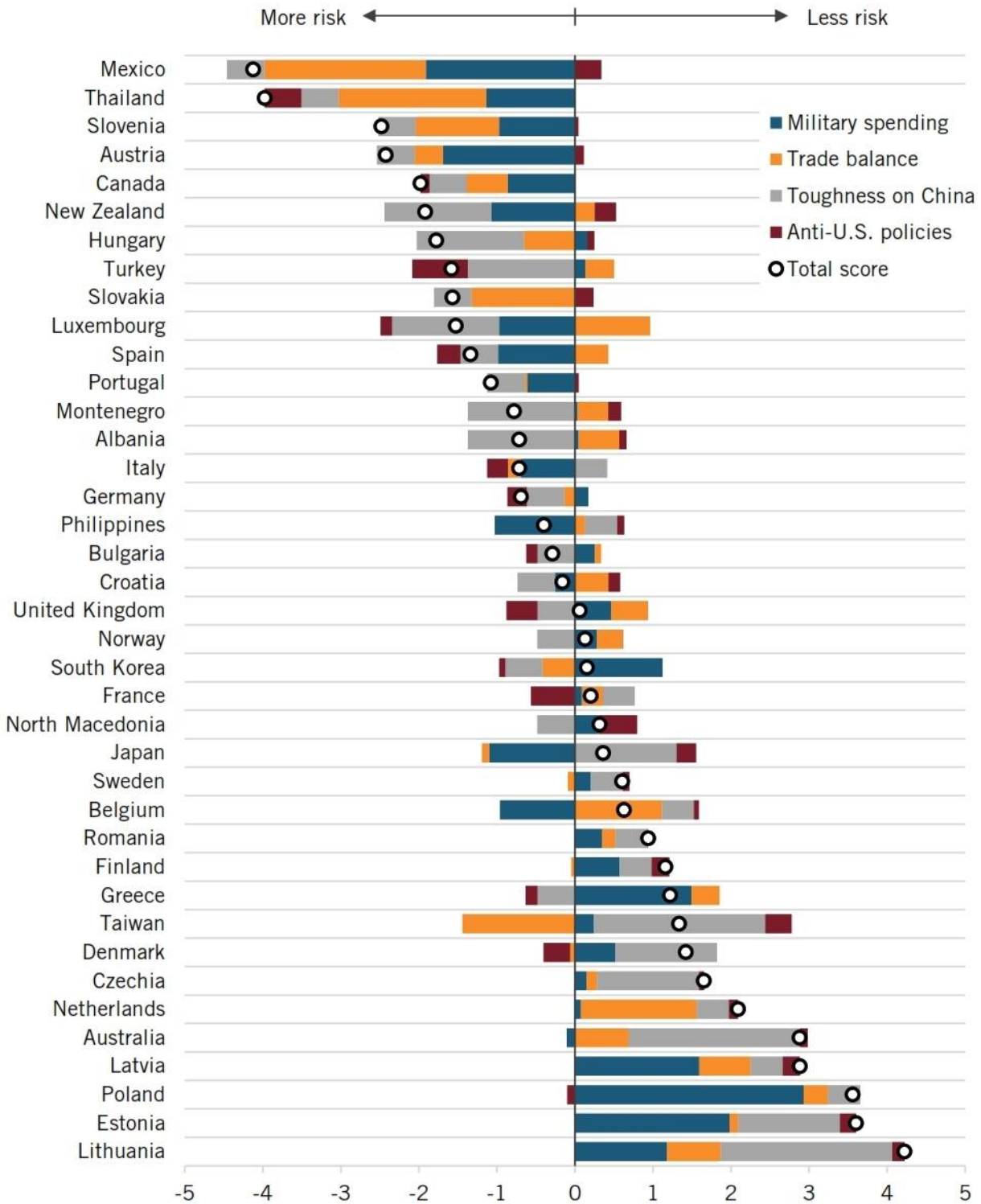
เรียงความนี้จะใช้กรอบจากรายงานของ ITIF เกี่ยวกับความเสี่ยงของไทยที่จะถูกสหรัฐฯ ตบโต้ทางการค้า และทัศนคติของนักเศรษฐศาสตร์ไทยต่อการเข้าร่วมกลุ่มบริกส์มาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ถึงทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับไทยในการจัดวางตำแหน่งในสมรภูมิการค้าโลกท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจในปัจจุบัน

ไทยเสี่ยงถูกสหรัฐฯ ปรามด้วยมาตรการการค้า

จากการจัดอันดับในรายงาน "ดัชนีความเสี่ยงภาษีของทรัมป์" ของสถาบัน ITIF สะท้อนให้เห็นว่าไทยเป็นหนึ่งในประเทศพันธมิตรที่มีความเสี่ยงสูงสุดเป็นอันดับ 2 รองจากเม็กซิโก ที่จะถูกสหรัฐฯ เล่นงานด้วยมาตรการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะการเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงขึ้นในยุครัฐบาลทรัมป์สมัยที่สอง (ดูรูปที่ 1)

เมื่อพิจารณาปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ พบว่า ไทยมีงบประมาณทางการทหารในสัดส่วนที่ต่ำกว่าระดับที่พันธมิตรของสหรัฐฯ ควรจะจัดสรร ทำให้ถูกมองว่าไทยกำลัง "ฉวยประโยชน์" จากการลงทุนด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ นอกจากนี้ ไทยยังเป็นประเทศที่เกินดุลการค้ากับสหรัฐฯ สูงลำดับต้นๆ ของโลก สวนทางกับเป้าหมายของทรัมป์ที่ต้องการลดการขาดดุลการค้า

รูปที่ 1 พันธมิตรของสหรัฐฯ มีความเสี่ยงสูงสุดและต่ำสุดจากการถูกเก็บภาษีในดัชนีความเสี่ยงห้ามปรามของ ITIF

ที่มา: Atkinson & Long (2024)

ในขณะที่ประเด็นความสัมพันธ์กับจีน แม้ไทยพยายามรักษาความสมดุล แต่การที่ไทยผูกพันทางเศรษฐกิจและความมั่นคงกับจีนอย่างลึกซึ้ง รวมถึงไม่ได้แสดงจุดยืนต่อต้านจีนในประเด็นสำคัญอย่างชัดเจน ทำให้ไทยเสี่ยงต่อการถูกห้ามปรามตีความว่าไทยเข้าข้างจีนมากเกินไป

นอกจากนี้ นโยบายด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การควบคุมราคายา และกฎระเบียบด้านเศรษฐกิจดิจิทัลของไทย ยังถูกจับตามองว่าอาจกระทบต่อผลประโยชน์ของบริษัทฯ ใหญ่ของสหรัฐฯ เมื่อประเมินรวมปัจจัยเสี่ยงทั้งหมด ไทยจึงได้รับคะแนนติดลบสูงถึง -3.98 (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก) ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงในระดับสูงที่ไทยจะถูกสหรัฐฯ ตอบโต้ด้วยมาตรการทางการค้า (Atkinson & Long, 2024)

ไทยเข้าร่วม "บริกส์" ยิ่งตอกย้ำความหวาดระแวง

ท่ามกลางความเสียหายที่ไทยจะถูกสหรัฐฯ ใช้มาตรการกีดกันทางการค้า การเปิดตัวยุทธศาสตร์ไทยจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่อย่างกลุ่ม "บริกส์" นำโดยจีน บราซิล รัสเซีย อินเดีย และแอฟริกาใต้ ยิ่งสร้างความกังวลและกระตุ้นการพุ่งเล็งจากฝ่ายสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้นไปอีก แม้ในปัจจุบันไทยเป็นเพียงประเทศพันธมิตร (Partner) ยังไม่ได้เป็นสมาชิกเต็มรูปแบบก็ตาม

"นักเศรษฐศาสตร์ไทย" หลายสำนักก็ได้ต่างออกมาเตือนว่า การเข้าร่วมกลุ่มบริกส์ของไทยในจังหวะนี้ แม้อาจมีประโยชน์บางประการ เช่น การเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนกับประเทศสมาชิก แต่ผลประโยชน์โดยรวมยังไม่ชัดเจน ในขณะที่ความเสี่ยงกลับมีมากกว่า เพราะจะทำให้ไทยถูกสหรัฐฯ มองว่ากำลัง "เลือกข้าง" และเข้าร่วมการสร้างขั้วอำนาจคู่แข่งนำโดยจีน ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจนำของสหรัฐฯ ในเวทีโลก

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่การแข่งขันและความขัดแย้งทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีนกำลังทวีความเข้มข้น การที่ไทยเข้าร่วมกลุ่มที่มีจีนเป็นแกนนำ จึงถูกตีความเสมือนว่าไทยกำลังขยับเข้าใกล้จีนและห่างจากสหรัฐฯ มากขึ้น ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือในฐานะพันธมิตรของสหรัฐฯ ลดลง และเสี่ยงต่อการถูกตอบโต้อย่างหนักหน่วงจากสหรัฐฯ ทั้งในด้านการค้า การลงทุน สิทธิประโยชน์ทางการค้า และความมั่นคง ซึ่งจะส่งผลกระทบเชิงลบต่อเศรษฐกิจไทยในระยะยาว

ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์จึงเตือนว่า การเข้าร่วมกลุ่มบริกส์ในห้วงเวลาของการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐฯ-จีน ไทยเสมือน "ติดร่างแห" ไปด้วยโดยไม่รู้ตัว หากไม่ระมัดระวัง ความขัดแย้งทางการค้าของมหาอำนาจอาจลุกลามมาถึงไทย และส่งผลกระทบรุนแรงมากกว่าผลประโยชน์ที่คาดหวังจากการร่วมมือกับบริกส์

การประเมินผลดี-ผลเสีย และการเดินเกมอย่างรอบคอบ

จากการประเมินความเสี่ยงของไทยโดย ITIF ประกอบกับมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ไทยต่อแนวโน้มเข้าร่วมกลุ่มบริกส์ สะท้อนให้เห็นว่า ไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนในการกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งด้านการค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ท่ามกลางความตึงเครียดที่ทวีความเข้มข้นระหว่างสองมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน

การเลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะโดยการปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ หรือรุดหน้าเข้าหาจีนผ่านการเข้าร่วมบริกส์อย่างเต็มตัว ล้วนมีความเสี่ยงสูงที่จะทำให้ฝ่ายที่ไม่พอใจใช้การตอบโต้ทางการค้าและการลงทุน อันจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างรุนแรง รวมทั้งยังบั่นทอนสถานะความเป็นอภินิหารและพลังต่อรองของไทยในเวทีโลก

ในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งสำคัญที่ไทยควรดำเนินการ คือการชั่งน้ำหนักผลได้-ผลเสียอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชาติในระยะยาวเป็นหลัก พร้อมกับวางกลยุทธ์ที่ชาญฉลาดและมีความยืดหยุ่นในการรักษาสมดุลความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐฯ และจีน โดยไม่จำเป็นต้องเลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเด็ดขาด

ไทยควรใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้าใจถึงจุดยืนของไทยกับทั้งสองฝ่ายอย่างโปร่งใสและสร้างสรรค์ พร้อมกับแสดงเจตนาที่มั่นคงแน่วแน่ในการปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติ ในขณะเดียวกัน ไทยควรผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความหลากหลาย ลดการพึ่งพิงตลาดใดตลาดหนึ่ง หรือแหล่งนำเข้าจากประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันและอำนาจต่อรองของเศรษฐกิจไทยให้สูงขึ้น

การสร้างความร่วมมือที่แน่นแฟ้นกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน รวมถึงประเทศอื่นๆ ที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกับไทยในเวทีระดับภูมิภาคและพหุภาคี ก็เป็นอีกยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่จะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองและทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ให้กับไทยมากขึ้น ในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจ

นอกจากนั้น แทนที่จะเลือกข้างอย่างสุดโต่ง ไทยอาจใช้โอกาสนี้ในการวางบทบาทการเป็น "ผู้ประสานประโยชน์" ที่ช่วยส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจ ผ่านการผลักดันความร่วมมือในมิติต่างๆ เพื่อประสานผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาค รวมถึงการสนับสนุนการเจรจาเพื่อบรรเทาความขัดแย้งในประเด็นสำคัญต่างๆ

บทสรุป

การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนที่ทวีความเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง กำลังสร้างทั้งความเสี่ยงและความท้าทายใหม่ให้กับประเทศไทย ในการกำหนดจุดยืนและยุทธศาสตร์ในเวทีการค้าโลก ดังจะเห็นได้จากรายงานการประเมินความเสี่ยงของสถาบัน ITIF และความกังวลของนักเศรษฐศาสตร์ไทยต่อแนวโน้มการเข้าร่วมกลุ่มบริษัทที่อาจทำให้ไทยถูกเพ่งเล็งจากสหรัฐฯ มากขึ้น

ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความเปราะบางเช่นนี้ การที่ไทยจะเดินเกมรุกหรือรับอย่างสุดโต่ง ผ่านการเลือกข้างใดข้างหนึ่งระหว่างสหรัฐฯ และจีนนั้น นอกจากจะไม่ช่วยปกป้องผลประโยชน์ระยะยาวของไทยแล้ว ยังอาจทำให้ไทยติดกับดักความขัดแย้งที่รุนแรง อันอาจสร้างผลกระทบที่ยากจะคาดเดาต่อเสถียรภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านความมั่นคงของประเทศโดยรวม

สิ่งที่ไทยควรทำในยามนี้ คือการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชาญฉลาด ละเอียดอ่อน และคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชาติในระยะยาวเป็นที่ตั้ง โดยใช้ความสามารถและความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ที่มี ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ในจุดยุทธศาสตร์ ความสัมพันธ์อันดีกับหลายประเทศ และประสบการณ์ในการทูตหลายระดับ มาช่วยสร้างสมดุลและเพิ่มพลังต่อรองในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้

ไทยต้องแสดงความเป็นตัวของตัวเองและความกล้าหาญทางการเมืองที่จะรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติให้มั่นคง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชาติมหาอำนาจใด พร้อมกับส่งเสริมความร่วมมือที่สร้างสรรค์กับทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมและเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อผลักดันการค้าเสรีและการเติบโตของเศรษฐกิจโลกที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยวิสัยทัศน์ ไหวพริบ และการประเมินสถานการณ์ที่แม่นยำ การกำหนดจุดยืนที่ชัดเจนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก การเสริมสร้างพันธมิตรยุทธศาสตร์ที่เข้มแข็งในภูมิภาค และการใช้นโยบายที่ยืดหยุ่นและละเอียดอ่อนในการจัดการ ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจต่างๆ จะช่วยให้ไทยสามารถฝ่าฟันกับดักและความเสี่ยงต่างๆ ไปได้ด้วยดี และรักษาสถานะ อันตรงเกียรติของตนในเวทีการค้าและการเมืองระหว่างประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Atkinson, R. D., & Long, T. (2024). Which US Allies Are Most Likely to Face Trump Tariffs - and How Can They Avoid the Wrath of an "America First" Doctrine?. Information Technology and Innovation Foundation. <https://itif.org/publications/2024/12/09/which-us-allies-are-most-likely-to-face-trump-tariffs>

ภาคผนวก คะแนนพันธมิตรของสหรัฐฯ ในดัชนีความเสี่ยงทวีปของ ITIF (คะแนนติดลบแสดงถึงความเสี่ยงที่สูงกว่า)

Country	Military Spending/GDP	Trade Balance/GDP	Toughness on China	Anti-U.S. Policies	Total Score
Mexico	-1.91	-2.07	-0.48	0.34	-4.12
Thailand	-1.14	-1.89	-0.48	-0.47	-3.98
Slovenia	-0.97	-1.07	-0.48	0.04	-2.48
Austria	-1.69	-0.37	-0.48	0.11	-2.42
Canada	-0.86	-0.52	-0.48	-0.11	-1.98
New Zealand	-1.07	0.25	-1.37	0.27	-1.92
Hungary	0.16	-0.65	-1.37	0.09	-1.78
Turkey	0.13	0.37	-1.37	-0.71	-1.58
Slovakia	0.01	-1.32	-0.48	0.23	-1.57
Luxembourg	-0.97	0.97	-1.37	-0.15	-1.53
Spain	-0.99	0.43	-0.48	-0.30	-1.34
Portugal	-0.61	-0.03	-0.48	0.05	-1.08
Montenegro	0.03	0.39	-1.37	0.16	-0.78
Albania	0.05	0.52	-1.37	0.09	-0.71
Italy	-0.70	-0.16	0.41	-0.27	-0.71
Germany	0.17	-0.14	-0.48	-0.25	-0.69
Philippines	-1.03	0.13	0.41	0.09	-0.40
Bulgaria	0.26	0.08	-0.48	-0.14	-0.29
Croatia	-0.26	0.43	-0.48	0.15	-0.16
United Kingdom	0.46	0.48	-0.48	-0.40	0.06
Norway	0.28	0.33	-0.48	0.00	0.13
South Korea	1.12	-0.41	-0.48	-0.07	0.16
France	0.09	0.27	0.41	-0.56	0.20
North Macedonia	0.31	0.00	-0.48	0.48	0.32
Japan	-1.10	-0.09	1.30	0.25	0.36
Sweden	0.20	-0.09	0.41	0.08	0.61
Belgium	-0.96	1.11	0.41	0.06	0.63
Romania	0.35	0.17	0.41	0.00	0.94
Finland	0.57	-0.05	0.41	0.22	1.16
Greece	1.50	0.36	-0.48	-0.15	1.22
Taiwan	0.24	-1.44	2.20	0.34	1.33
Denmark	0.52	-0.06	1.30	-0.34	1.42
Czechia	0.14	0.14	1.30	0.06	1.65
Netherlands	0.08	1.49	0.41	0.12	2.09
Australia	-0.10	0.69	2.20	0.10	2.88
Latvia	1.59	0.66	0.41	0.22	2.88
Poland	2.93	0.31	0.41	-0.10	3.56
Estonia	1.98	0.11	1.30	0.21	3.60
Lithuania	1.18	0.69	2.20	0.16	4.22

ที่มา: Atkinson & Long (2024)